

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री ज्ञानेन्द्र बहादुर कार्की

आदेश

070-WH-0039

विषय :- बन्दीप्रत्यक्षीकरण ।

जिल्ला गोरखा, बुकोट गा.वि.स. वडा नं. ९ घर भई हाल कारागार कार्यालय
जगन्नाथदेवल त्रिपुरेश्वर, काठमाडौंमा थुनामा रहेका कर्णवीर सिंह उपरकोटी१ } रिट निवेदक

विरुद्ध

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, काठमाडौं१
विशेष अदालत, काठमाडौं१
काठमाडौं जिल्ला अदालत तहसील शाखा, बबरमहल, काठमाडौं१
कारागार कार्यालय जगन्नाथदेवल त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं१ } विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७(२) बमोजिम यस अदालतको क्षेत्राधिकार अन्तर्गत दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार छः

मेरो स्थायी वतन गोरखा जिल्ला, बुकोट गा.वि.स. वडा नं. ९ मा भएको र त्यहाँबाट उपचारको सिलसिलामा काठमाडौं आई नारायणटारस्थित आफन्तको घरमा बसिरहेको बेला मिति २०६९/८/१३ मा प्रहरीहरु आई पक्राउ गरी काठमाडौं जिल्ला अदालत तहसील शाखामा ल्याई कारागारमा थुनामा राख्न पठाइयो । मलाई के कारणले थुनामा पठाएको हो भन्ने बुझ्नको लागि फैसलाको नक्कल सारी हेर्दा विशेष अदालतमा चलेको भ्रष्टाचार मुद्दामा उक्त अदालतबाट मिति २०६२/७/१३ मा फैसला भई रु. ५४,८६,२३३/८६ जरिवाना हुने ठहरी फैसला भएको र उक्त मुद्दामा विशेष अदालतबाट मिति २०५९/४/७ मा बेपत्ते तामेल गराई फैसला गरिएको रहेछ । मेरो वास्तविक ठेगाना गोरखा जिल्ला भएकोमा काठमाडौं जिल्ला का.म.न.पा. वडा नं. २

लाजिम्पाट ठेगाना लेखी बाबु बाजेको नाम उल्लेख नगरी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट अभियोग पत्र दायर भएको र सोही ठेगानामा म्याद तामेल भएको रहेछ । उक्त ठेगानामा म रहने बस्ने नगरेको र सो ठेगानामा म्याद तामेल गर्दा बेपत्ते तामेल गराएको कारणले मैले प्रतिवाद नै गर्न नपाई मेरो विरुद्धमा विशेष अदालतबाट फैसला भई सोही बमोजिम कैदी पूर्जा जारी गरी थुनामा पठाएको हुँदा विशेष अदालतको मिति २०६२/७/१३ को उक्त फैसला, मिति २०६९/८/१३ को पक्राउ पूर्जा र मिति २०६९/८/१४ को कैदी पूर्जा समेतका सम्पूर्ण कारवाही त्रुटिपूर्ण छन् । विपक्षीहरूको उक्त कार्यले म निवेदकको कानूनी हक र नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(२), धारा १३ तथा धारा २४ (५),(८),(९) द्वारा प्रदत्त मेरो मौलिक हक हनन भएको हुँदा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी गैर कानूनी थुनाबाट मुक्त गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन ।

बन्दीलाई थुनाबाट किन मुक्त गर्नु नपर्ने हो, थुनाबाट मुक्त गर्नु नपर्ने कारण भए यो आदेश प्राप्त भएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक ३ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी यो आदेश र रिट निवेदनको एक प्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीहरूको नाममा सूचना जारी गरी सोको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाई आएपछि नियम बमोजिम पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०/९/१९ को आदेश ।

विशेष अदालतको मिति २०६२/७/१३ को फैसला अनुसार रिट निवेदकलाई रु. ५४,८६,२३३।८६ जरिवाना हुने ठहरी फैसला भई सो अदालतबाट लगत प्राप्त भई उक्त जरिवाना यस अदालतमा लगत कसिई लगत बेरुजु बाँकी रहेकोले यस अदालतका कर्मचारीसमेतको डोरले पक्राउ गरी ल्याउँदा निजले उक्त जरिवाना तिर्न सक्दैन र मेरा नाममा अचल सम्पत्ति बैंक व्यालेन्स केही छैन भनी कागज गरिदिएकोले सो जरिवाना वापत निजलाई चार वर्ष कैद म्याद ठेकी पठाएको हो भन्ने समेत व्यहोराको काठमाडौं जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ ।

रिट निवेदकले बैंकबाट युनिभर्सल एपरल्सका प्रो. कर्णवीर सिंह उपरकोटीको नाममा कर्जा लिएको र यस आयोगबाट अभियोग पत्र दायर गर्दासम्म खुल्न आएको निजको वतन का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. २ लाजिम्पाटमा देखिएकोले सोही ठेगाना उल्लेख गरी अभियोग पत्र दायर गरिएको हो । विपक्षी रिट निवेदकले अभियोग पत्रमा उल्लिखित कर्णवीर सिंह उपरकोटी

भन्ने व्यक्ति म होइन भनी रिट निवेदनमा दावी लिन सकेको समेत नहुँदा वास्तविक व्यक्तिलाई नै अभियोग लागी फैसला भई हाल निज न्यायिक थुनामा रहेको अवस्थामा भुट्टा निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको लिखित जवाफ ।

निवेदक प्रतिवादी कर्णवीर सिंह उपरकोटीको वतन का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. २ लाजिम्पाट कायम गरी अभियोग पत्र दायर भएको हुँदा सोही वतनमा म्याद तामेल भएको हो । निजका नाममा गोरखापत्रमा मिति २०६०/१०/२७ र २०६०/१०/२८ मा निकालिएको सूचना समेत गुजारी फरार रहेका कारण यस अदालतबाट मिति २०६२/७/१३ मा फैसला हुँदा निजलाई जरिवाना भएको र शुरु म्यादै गुजारी बसेका कारण पुनरावेदन म्याद नदिएको हो । निजको नामको पक्राउ पूर्जा, कैदी पूर्जासमेत गरिएका सम्पूर्ण काम कारवाही कानूनसम्मत नै भएबाट रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको विशेष अदालत काठमाडौंको लिखित जवाफ ।

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा रिट निवेदकका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री शोषित अकेला बानियाले वतन नै गलत भई म्याद तामेल भएको हुँदा मेरो पक्षले समयमा थाहा नपाई विशेष अदालतमा प्रतिरक्षा गर्न पाएको अवस्था छैन । अभियोग लगाइएको व्यक्तिलाई प्रतिरक्षा गर्ने मौका नदिई गरिएको फैसला र सो फैसलाको आधारमा जारी भएको कैदी पूर्जाको कारण मेरो पक्ष कैदमा रहेको हुँदा उक्त कारवाही प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त समेतको विपरीत छ । तसर्थ मेरो पक्षलाई थुनामुक्त गर्न बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको बहस प्रस्तुत गर्नुभयो । नेपाल सरकारका तर्फबाट विद्वान सहन्यायाधिवक्ता श्री किरण पौडेलले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले अनुसन्धान गर्दा रिट निवेदकले ऋण लिँदा कायम गरेको वतन नै अभियोग पत्रमा उल्लेख गरी सोही वतनमा म्याद तामेल भएको छ । बेपत्ते तामेल हुनु आफैमा बेरितको हुने होइन । रिट निवेदकको उक्त वतनमा गोरखापत्रमा समेत सूचना प्रकाशित भएको हुँदा तामेली प्रक्रियामा रित नपुगेको भन्ने प्रश्नै उठ्दैन । रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको बहस प्रस्तुत गर्नुभयो । उल्लिखित बहस जिकीर सुनी मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा प्रस्तुत मुद्दामा रिट निवेदक कर्णवीर सिंह उपरकोटी प्रतिवादी भई चलेको भ्रष्टाचार मुद्दामा विशेष अदालतबाट जारी शुरु म्यादमा तामेली प्रक्रिया रितपूर्वकको छ, छैन एवं निवेदकको माग

बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुनु पर्ने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो ।

यसमा निर्णयतर्फ विचार गर्दा निवेदकको वतन का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. २ लाजिम्पाट उल्लेख गरी विशेष अदालतमा अभियोग पत्र पेश भएको देखिन्छ । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले पेश गरेको लिखित जवाफमा अनुसन्धानको क्रममा निजले नेपाल बैंक लिमिटेडबाट युनिभर्सल एपरल्सका प्रोप्राइटर कर्णवीर सिंह उपरकोटीको नाममा कर्जा लिएको देखिएकोले सोही वतन कायम गरी अभियोग पत्रमा उल्लेख गरेको हो भन्ने लिखित जवाफ प्रस्तुत मुद्दामा पेश गरेको पाइन्छ । निवेदकले भ्रष्टाचार मुद्दामा प्रतिवादी बनाइएका कर्णवीर सिंह उपरकोटी आफू होइन भन्न सकेको अवस्था छैन । प्रतिवादी बनाइएको र सजाय भएको व्यक्ति एउटै होइन भन्ने निवेदकको भनाई नरहेबाट अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले कायम गरेको वतनलाई पनि गलत मान्न सकिने आधार उक्त मिसिलबाट देखिँदैन । युनिभर्सल एपरल्सका प्रोप्राइटर कर्णवीर सिंह उपरकोटी भनी काठमाडौं जिल्लाको वतन उल्लेख गरी कर्जा लिइसकेपछि सो वतन मेरो होइन भनी भ्रष्टाचार मुद्दा २०६२/७/१३ मा फैसला भई हाल फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा पक्राउ परेपछि मात्रै अहिले निवेदन परेको छ । निज मिति २०५९/८/१३ मा पक्राउ परी मिति २०७०/९/१८ मा प्रस्तुत निवेदन दिएको देखिन्छ । उक्त कर्जा लिने व्यक्ति म होइन भनी जिकीर लिएको अवस्था पनि छैन । तसर्थ निवेदकको भनाई अनुसार निजको वतन नै गलत लेखी अभियोग दायर भएको र सोही वतनमा म्याद तामेल भएको भन्ने जिकीर समर्थित हुन आएन ।

निवेदकले म्याद तामेली प्रक्रिया बेरितको भन्ने जिकीर लिएका छन् । उक्त म्याद के कसरी बेरितको हुन गएको हो भन्ने सन्दर्भमा निजले वतनमा 'बाबु बाजेको नाम उल्लेख नभएको' र 'बेपत्ते तामेल भएको' मुख्य कारण उल्लेख गरेको पाइन्छ । बाबु, बाजेको नाम म्यादमा यथाशक्य खुलाउनु नै पर्दछ । तर यी प्रतिवादी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले गरेको अनुसन्धान प्रक्रियाको अवधिमा हाजीर हुन नजाँदा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले बाबु बाजेको नाम खुलाई अभियोग पेश गर्न सकेको देखिँदैन । बाबु बाजेको नाम खुल्न नआएको अवस्थामा अयिभोग पत्र नै पेश हुन नसक्ने स्थिति हुने नभएबाट त्यही कारणले मात्र बेरितको हुने हुँदैन । जहाँसम्म बेपत्ते तामेलीको प्रश्न छ, अ.व. ११२ नं. को व्यवस्थालाई हेर्ने हो

भने बेपत्ते तामेलीलाई अन्य तामेली प्रक्रियामा रित पुगेसम्म बेरितको भन्न मिल्ने देखिँदैन । घरद्वार नै नभएको व्यक्ति उपर मुद्दा वा अभियोग नै लाग्न नसक्ने हो भने समाजमा कहिल्यै शान्ति कायम हुने नभई अराजकताको स्थिति सृजना हुन सक्ने सम्भावना रहन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा निवेदकले ऋण लिँदा उल्लेख गरेको वतन कायम गरी प्रतिवादी बनाइएको र सो वतनमा म्याद जारी गरेको तथा तामेल भएको देखिएकोले त्यसरी तामेल भएको म्याद सूचनालाई अन्यथा भन्न सकिने भएन । यसरी बेपत्ते तामेल भई सो कै आधारमा रिट निवेदकले मुद्दाको सूचना पाएको मानी प्रस्तुत मुद्दामा मुद्दा फैसला भएको अवस्था पनि छैन । विशेष अदालतले विशेष अदालत ऐन, २०५९ को कार्यविधि पनि पूर्ण रूपले अवलम्बन गरेको पाइन्छ । विशेष अदालत ऐन, २०५९ को दफा १० (९) ले म्याद तामेली सम्बन्धी व्यवस्था यसप्रकार उल्लेख गरेको छ :

“यस दफा बमोजिमको कार्यविधि अवलम्बन गरी कुनै व्यक्तिको नाममा म्याद तामेल गर्नुपर्दा त्यस्तो व्यक्तिको ठेगाना पत्ता नलागी वा अन्य कुनै कारणले त्यस्तो म्याद बुझाउन नसकिएको कुराको प्रतिवेदन पर्न आएमा विशेष अदालतमा मुद्दा दायर भएको संक्षिप्त विवरण उल्लेख गरी त्यस्तो व्यक्तिलाई तीस दिनसम्मको म्याद दिई उपस्थित हुन राष्ट्रिय स्तरको समाचारपत्रमा (विदेशीको हकमा अंग्रेजी दैनिकमा) कम्तीमा दुई पटक सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरिनेछ र त्यसरी सूचना प्रकाशन भएकोमा त्यस्तो व्यक्तिलाई रितपूर्वक म्याद तामेल भएको मानिनेछ ।”

यो व्यवस्था अनुसार विशेष अदालतबाट रिट निवेदकको नाममा उपस्थित हुने बारेको सूचना राष्ट्रिय स्तरको दैनिक नेपाली पत्रिका गोरखापत्रमा मिति २०६०/१०/२७ र मिति २०६०/१०/२८ मा जारी गरेको कुरामा विवाद छैन । अ.बं. ११० र ११२ नं. को रित पुर्‍याई तामेल भई बेपत्ते भएको देखिन आएबाट विशेष अदालतले विशेष अदालत ऐन, २०५९ मा भएको यो प्रावधानलाई अनुशरण गरी जारी भएको सूचनालाई अन्यथा भन्न नसकिने हुँदा म्याद तामेली प्रक्रिया बेरितको भएको भन्ने निवेदन दावी पुष्टि हुन सकेको मान्न सकिएन ।

अब, निवेदकको माग बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुनु पर्ने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा हेर्दा माथि उल्लेख भए बमोजिम निवेदकको वतन भ्रष्टाचार मुद्दाको अभियोग पत्रमा कायम गरेको आधारमा भएको म्याद तामेली र जारी भएको सूचना रितपूर्वककै देखिन आयो । यस बाहेक यिनै निवेदकले यिनै विपक्षीहरु उपर यसै विषयमा ०६९-WH-००५३ को बन्दीप्रत्यक्षीकरण

मुद्दा मिति २०६९/१०/१८ मा दर्ता गरी उक्त मुद्दा २०६९/१२/२१ मा यस अदालतबाट खारेज हुने गरी अन्तिम आदेश भइसकेपछि यिनै विपक्षीहरु उपर यसै विषयमा पुनः मिति २०७०/९/१८ मा निवेदन दर्ता गरेको देखियो । निवेदकले मिति २०६९/११/२ मा ०६९-WO-0839 को उत्प्रेषण मुद्दा पनि दर्ता गरेको पाइयो । उक्त मुद्दामा समेत निज रिट निवेदकको दावी पुग्न नसक्ने भई निवेदन खारेज भएको अवस्था छ । यसरी एकै विषयमा पटक पटक निवेदन दर्ता गरी अदालतलाई गुमराहमा पारी अदालतको समय र श्रमको अवमूल्यन गरी दुषित मनसाय राखी रिट निवेदकले निवेदन दिएको देखिन्छ । शुद्ध नियत राखी नआउनेलाई अदालतले मद्धत गर्न पनि हुदैन । प्राडन्यायको सिद्धान्त (*Principle of res judicata*) अनुसार पनि उही विषयमा उनै विपक्षी उपर उसै मुद्दामा पटकपटक निवेदन वा फिराद लिई सुनुवाई गर्न नहुने मान्यता रही आएबाट समेत प्रस्तुत मुद्दामा निवेदन माग बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न मिल्ने देखिएन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाइदिनू ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलाश अधिकृत :- अनिल कुमार शर्मा

कम्प्युटर गर्ने :- कल्पना बर्तौला

इति सम्वत् २०७० साल माघ महिना २१ गते रोज ३ शुभम्